

Zināšanu vērtējums ir objektīvi salīdzināms

Par jauno zināšanu vērtēšanas sistēmu skolās aicināju izteikt savas domas Madonas Valsts ģimnāzijas 10.c klases skolnieci Dagniju Nikolu Dierīņu.

Jauniete atzīst, ka pie jaunās vērtēšanas sistēmas visi sāk jau pierast: — Vairs nav iespēju pārrakstīt katru pārbaudes darbu, kura iegūtais vērtējums bija nepietiekams vai neapmierinošs. Tā vietā mācību gada beigās varēs kārtot kombinēto pārbaudes darbu par visu mācību gada vielu. Ja kādā reizē neesi bijis skolā attaisnojošu iemeslu dēļ — bijis slimis vai tev ir bijis kaut kur jāizbrauc — un E-klasē redzi ierakstu "nv", tas nozīmē, ka nav vērtējuma, un šādos attaisnojošos gadījumos pārbaudes darbus atļauj rakstīt.

Iespējams, pārbaudes darbus liezda pārrakstīt, lai mēs sagatavotos šiem darbiem vienmēr un savlaicīgi. Taču gadās, ka tajā dienā sāk galva, neesi isti labākajā formā, bet darbs ir labi jāuzraksta, taču ne vienmēr tas izdodas.

Varbūt tas ir domāts, lai mēs labāk mācītos, būtu motivēti, arī vēlētos uzlabot savas zināšanas. Nav tā, ka atzīme, klasi beidzot, man nebūtu svarīga. Būs, un domāju, ka arī citiem. Ja ir tāda iespēja mācību gada beigās rakstīt kombinēto pārbaudes darbu, lai uzlabotu vērtējumu, ir jābūt pārliecībai, ka to varu, ka esmu pietiekami gudra. Tiesa, tas rada stresu līmeni, kas jau tā ir augsts. Ģimnāzijā vidējais zināšanu līmenis ir augsts, gribas noturēt, kā arī būt vīrs vidējā sekmju līmenā.

Nereti esmu dzirdējusi sākām, ka vērtējums nav svarīgs. Ir svarīgs. Ja plāno tālāk iet studēt, gribas, lai vērtējums būtu labāks. Mums doša iespēja labot saņemtais atzīmes ar vienu kompleksu pārbaudes darbu mācību gada beigās. Līdz ar to ir jādomā arī par atzīmēm. Katrs taču vēlas, lai, skolu beidzot, varētu būt konkurētspējīgs, lai varētu iestāties augstskolā.

Toties tagad ieskatīšanās E-klasē notiek ar lielāku interesei. Vismaz man patīk, un ir salīdzinājums, un ir zināms vidējais vērtējums klasē. Tad varu zināt, vai sekmes kādā konkrētā mācību priekšmetā ir labākas vai sliktākas, salīdzinot ar vidējo līmeni klasē. Viss ir parādīts arī procentuāli, vai mans zināšanu līmenis ir vīrs vidējā vai zem tā. Klase ir tāda kā iekšējā konkurence, un vidējais vērtējums klasē ir tāda kā atskaites sistēma, kur arī uzskatāmi redzams, ka procentuāli novērtētas manas zināšanas uz klases fona. Vērtējumu rēķina un izveido sistēma, tāpat de nav subjektīva vērtējuma.

IVETA ŠMUGĀ

Vai attaisnojies izglītojamo sasniegumu vērtēšanas jaunais modelis?

INESE ELSIŅA

No 2024. gada 1. septembra Latvijas izglītības sistēmā ieviests jauns skolēnu sasniegumu vērtēšanas modelis. Lai noskaidrotu, vai jaunā vērtēšanas pieeja patiešām ir uzlabojusi mācību kvalitāti, vai arī tā radījusi papildu izaicinājumus skolotājiem, skolēniem un vecākiem, uz sarunu aicināju Madonas novada izglītības pārvaldes vadītājas vietniecei Sarmītei Jansonei.

— Vērtēšanas modeļa pamatā ir labas idejas, labi mērķi un principi, — atzīst speciāliste. — Tie ir vērtēšanas sistēmiskuma, skaidrības, objektivitātes princips un citi.

Tomēr jāatzīst, ka pārmaiņu ieviešana nav tik ātra un vienkārša, tas ir ilgstošs un pietiekami komplikēts process. Lai jaunais vērtēšanas modelis "iedzīvotos" un izvirzītie mērķi tiktu pilnībā sasniegti, izglītības sistēmā kopumā ir nepieciešama stabilitāte un konsekvence, jo vērtēšana ir tikai viena no šī sarežģītā mehānisma sastāvdaļām.

— Vai šis modelis veicina dziļāku izpratni, nevis tikai faktu iegaumēšanu?

— Jā, noteikti. Piemēram, pēc jaunās pieejas skolēns summātīvo vērtējumu (atzīmi) vairs nesaņem par dzejoļa iemācīšanos no galvas un izteiksmīgu deklamēšanu vai arī vienas stundas temata izklāstu, bet par prasmi šīs zināšanas, faktus vai prasmes pielietot dažādās standartā vai nepazīstamās situācijās, dažādos kontekstos un dažādos izziņas darbības līmeņos. Tas veicina dziļāku temata izpratni, attīsta analītisko, kritisko un radošo domāšanu, argumentēšanas un citas būtiskas prasmes.

— Kā jaunais vērtēšanas modelis ietekmē skolēnu motivāciju un mācīšanās paradumus?

— Daudzus skolēnus šis modelis motivē mācīties regulāri un cītīgi, lai iegūtu labākus vērtējumus, jo pārbaudes darbu pārrakstīšana un atzīmju uzlabošana, kāda tā bija iepriekš, nav iespējama. Taču mērķis ir, lai šis summātīvo vērtējumu uzlabošanas ierobežojums, ko šobrīd daļa skolēnu uzver kā zināmu "piespiedu instrumentu", kļūst par dabisku pašmotivāciju un pozitīvu mācīšanās ieradumu. Tādēļ ir būtiski mainīt fokusu no atzīmēm uz mācīšanos. Tas nozīmē — gan skolā, gan ģimenē rosināt skolēnus vairāk domāt par mācīšanos un izglītību kā vērtību, kā līdzekli savu mērķu sasniegšanai. Par mācīšanos nevis atzīmes dēļ, bet lai apgūtu plaši pielietojamas zināšanas un prasmes ilgtermiņā. Tāpat skolotājam, lai veicinātu skolēnu motivāciju, jādomā, kā nodrošināt, lai skolēns mācību procesā justos ieinteresēts, piederīgs un drošs, nebadītos jau tālāk, kļūdoties, lai uzdevumi atbilstu viņa reālajam spējam. Tas kopumā ietekmē skolēna motivāciju un attīsta mācīšanās paradumus.

— Vai visās novada skolās ir vienlīdzīgas iespējas kvalitatīvi

Madonas novada izglītības pārvaldes vadītājas vietniece Sarmīte Jansone. Foto — AGRIS VECKALNIŅŠ

ieviest šo vērtēšanas sistēmu?

— Visās novada vispārīgizglītojošajās skolās ir uzsākta jaunās vērtēšanas sistēmas ieviešana, un tā tiek pastāvīgi pilnveidota gan no procesa administrēšanas viedokļa, gan tehnoloģiskā risinājuma. Visi pārmaiņām ir nopietni gatavojušies. Viegļāk process norit, ja iepriekš vairāk piestrādāts pie skaidrojuma un vienotas izpratnes veidošanas visām iesaistītajām pusēm. Katrā ziņā gribu uzsvērt, ka ļoti būtiska ir regulāra informācijas apmaiņa un sadarbība ar vecākiem, lai mazinātu satraukumu un vairotu uzticēšanos.

Visas skolas izmanto vienotu pieeju (skalu) atzīmes vērtības noteikšanā, izsakot vērtējumu līmeni vai balles, lai apguves procentos.

Iepriekš vērtēšanas pieeja bija daudz brīvāka, atšķiras klasu, mācību priekšmetu un skolu līmenī.

— Kādas ir lielākas grūtības vai trūkumi, ar kuriem saskaras skolotāji, strādājot pēc jaunā vērtēšanas modeļa?

— Izglītības saturs un pieeja ir būtiski mainījies, taču trūkst jaunajām prasībām atbilstošu mācību grāmatu, kuras būtu veidotas tā, lai skolēni mācību stundā varētu strādāt dažādos grūtību līmeņos, kur būtu piedāvāti diferenciāli uzdevumi, lai skolēns varētu izvēlēties savām spējām atbilstošu, lai būtu iekļauti atgriezeniskās saites varianti, atgādes u.c. Ir ļoti daudz dažādu metodiskā materiāla, mācību līdzekļu, tostarp digitālo, bet, lai skolotājs, gatavojoties stundai, ar tiem visiem iepazītos un izvēlētos konkrētai stundai atbilstošāko, vajag ļoti daudz laika. Tādēļ vislielākais trūkums, ar ko saskaras skolotāji, manuprāt, ir laika trūkums.

Grūtības, ar kurām saskaras skolotāji, ir saistītas arī ar skolēnu mācību motivāciju trūkumu, kas nereti izpaužas kā uzvedības problēmas, kuru risināšana rada papildu emocionālo slodzi, mazina gandarījumu par savu darbu un veicina profesionālo izdegšanu.

Grūtības pastiprina tas, ka skolās nepietiek pedagogu, līdz ar to daļai skolotāju darba slodze ir liela,

pat maksimāli pieļaujamā. Īpaši trūkst atbalsta personāla (pedagogu palīgu, logopēdu, psihologu, speciālo pedagogu, sociālo pedagogu), kam ir būtiska loma individuālā atbalsta sniegšanā skolēniem, nodrošinot diferenciētu mācību darbu atbilstoši katrā spējam un vajadzībām, līdz ar to veicinot vēlmi mācīties un sekmējot individuālos sasniegumus.

— Vai jaunais modelis palielina skolotāju administratīvo slogu?

— Izglītības sistēmā pedagoģiskos gados notiek nemīnīgas pārmaiņas — gan saturā un pieeja, gan vērtēšanā, tostarp centralizēto eksāmenu, monitoringa darbu norisē. Tas no visiem prasa daudz spēka, izpratnes un izturības.

Lai ieviestu jauno vērtēšanas modeli, arī skolotājiem un administrācijai ir daudz jāmācās: jāapgūst jauna metodiskā pieredze, jāizglīto vecāki par aktuālajiem izglītības jautājumiem — skolai jākļūst par izglītības organizāciju, kur mācās visi. Tas saistīts ar pedagogu savstarpēju mācību stundu vērošanu un analīzi, labās prakses apguvi, gan daloties ar savu pozitīvo pieredzi, gan mācoties no citiem skolotājiem klasēs, novada un valsts līmenī. Stingrākas prasības ir pārbaudes darbu organizēšanā.

— Kā jaunais vērtēšanas modelis ietekmē skolēnu ar atšķirīgām spējām un mācību vajadzībām?

— Ja skolēnam ir lielākas mācīšanās grūtības un speciālas vajadzības, tad skolēnam tiek veidots individuālais mācību plāns, kurā sasniedzamie mācību rezultāti ir pielāgoti viņa spējam attiecīgajos mācību priekšmetos, tiek noteikti konkrēti atbalsta pasākumi jeb palīdzība, piemēram, atgādes vai teksts ar lielākiem burtiem, ko skolēns var izmantot ne tikai mācību stundās, bet arī pārbaudes darbos, tostarp valsts pārbaudes darbos.

— Vai skolēni saņem pietiekamu un saprotamu atgriezenisko saiti par savu sniegumu?

— Vispārīnātus secinājumus izteikt ir grūti. Protams, skolēnam saprotama, regulāra un motivējoša atgriezeniskā saite ir viens no jaunā vērtēšanas modeļa stūrakmeņiem.

Vērotais mācību stundās liecina, ka skolotāji tam pievērš lielu uzmanību, izvēlas dažādas atgriezeniskās saites sniegšanas un saņemšanas formas. Tāpat tiek analizēti pārbaudes darbu rezultāti, raksturīgās kļūdas un kopā meklēti pareizie risinājumi. Atgriezeniskās saites sniegšana ir tikai viena no stundas daļām, un mācību stundas 40 minūtes ir jāpagūst gan vienoties pārsniedzamajiem rezultātiem, sniegt jaunās mācību vielas skaidrojumu, nostiprināt to ar jēgpilniem uzdevumiem.

— Kas būtu jāpilnveido jaunajā vērtēšanas modelī?

— Ja nepieciešams, skola savā vērtēšanas kārtībā ir veikt izmaiņas — papildināt, precizēt vai grozīt kādus nosacījumus, kas nav prērunā ar ārējos normatīvos aktos noteikto. Piemēram, konkrēti līdz kuram laikam jāizliek E-klasē prognozējama gala vērtējums; kā un līdz kuram datumam var pieprasīt kompleksajam pārbaudes darbam gala vērtējuma uzlabošanai, kad un kāda informācija sniedzama izglītojamo vecākiem u. tml.

Daudz diskusiju ir par iespēju uzlabot vērtējumu vairākos pārbaudes darbos, jo var būt dažādi apstākļi, kas ietekmē skolēna spējas pietiekami labi sagatavoties un koncentrēties pārbaudes darbam, un rezultāti tiek saņemti nepietiekams vērtējums.

Šādos gadījumos skolēniem, kuri objektīvu iemeslu dēļ ir daudz kavējuši vai kuriem ir mācību grūtības kādā mācību priekšmetā, var būt sarežģīti sagatavoties tik plašam kombinētajam pārbaudes darbam, kurā ir ietverti būtiskākie sasniedzamie rezultāti no visa gada vielas. Ņemot to vērā, manuprāt, varētu izskatīt ierosinājumu — pieļaut uzlabot rezultātu vienā pārbaudes darbā mācību gadā.

— Kāds būtu jūsu galvenais ieteikums Izglītības un zinātnes ministrijai turpmākai rīcībai?

— Plānojot un ieviešot pārmaiņas, lielāku vērību vajadzētu pievērst aprobežojumiem. Viens no tiem — zema vecāku iesaiste — grūti piesaistīt aktīvus vecākus, jo trūkst laika, motivācijas vai pārliecības, ka viņu viedoklis ko mainīs. Tāpat izaicinājums ir atšķirīgi viedokļi un interese, — norāda Santa Daiderē.

— Manuprāt, mums ir lieliska vecāku padome! Mēs esam dažādi: sociālais darbinieks, bāriņtiesas darbinieks, tēti, kurš ir šoferis, un varam izrunāt uzvedību autobusā, vecāki, kam ir bērniņš ar dažādām speciālām vajadzībām, un ir atbalsta personāls, kas skolā strādā un redz bērnu no malas. Piesaistīt vajadzētu arī citus vecākus, bet uzskatu, ka viss ir labi.

— Vecāku padome kalpo arī kā saikne starp vecākiem un skolu, palīdzot skaidrot jaunā izglītības modeļa mērķus un principus. Tā var nodot vecāku viedokļus, ierosinājumus un bažas skolas vadībai, veicinot savstarpēju

divus — ir arī vecāku padomes priekšsēdētāja.

Ievieš kārtību, bet rada izaicinājumus

ZANE BIKOVSKA

Vienota pieeja skolēnu mācību sasniegumu vērtēšanai ir viens no nozīmīgākajiem pēdējo gadu izglītības sistēmas mērķiem. Tomēr līdztekus iecerētajai skaidrībai un strukturētībai praksē iezīmējas arī jautājumi, kas prasa papildu izvērtējumu.

Madonas Valsts ģimnāzijas izglītības metodiķe Kristīne Lukaševiča uzskata, ka jaunās vērtēšanas kārtības ideja ir gana veiksmīga: — Ja skola ir sakārtojusi vērtēšanas sistēmu un ir izstrādāta vērtēšanas kārtība atbilstoši jaunajiem nosacījumiem, ja skolotāji tos ievēro un pēc tiem strādā, visam vajadzētu būt kārtībā. Tas, par ko varētu aizdomāties, un noteikti arī es būšu piekritēja tam — varētu pārskatīt iespēju skolēniem ļaut izlabot atzīmes. Katram jābūt iespēja uzlabot sava darba rezultātu. Dažādos priekšmetos tēmas ir savstarpēji saistītas, un, ja skolēns ir ieguvis nepietiekamu vērtējumu vienā tēmā, nākamajā viņam nav pamata, uz kā "būvēt" savu domu. Uz kā lai iekļūst sienas un jumtu, ja nav pamatu? Es noteikti esmu par to, ka šis nosacījums nav tas labākais. Kā jau sacīju, ideja par to, ka visa Latvijā ir ieviesta vienāda vērtēšanas sistēma, pēc manām domām, vērtējuma pozitīvi, ja skolotāji ir atbildīgi, to ievērojot, un izglītības iestāde pret to attiecas nopietni.

Kā otru nepilnību atzīmēšu vērtējuma skalu. Piemēram, no

Jaunā vērtēšanas sistēma ļauj skolēniem sekot līdzī tēmām visa mācību gada garumā, un tas vērtējams pozitīvi. Foto — AGRIS VECKALNIŅŠ

cik procentiem skolotājs audzēknim var likt četras vai piecas balles. Šī sistēma neatbilst valsts pārbaudes darbiem un centralizētajiem eksāmeņiem. Līdz ar to skolēniem rodas mānīga ilūzija, ka viņi ar visu tiek galā, bet valsts pārbaudes darbos procentus nemaz tik veiksmīgi nevar iegūt.

Savukārt kā galveno ieguvumu, ko jaunā izglītības vērtēšanas sistēma dod pedagogiem un skolēniem, Kristīne Lukaševiča min kārtību. Jau mācību gada sākumā

skolotāji ir saplānojuši, kādā virzienā strādās gada garumā, kādi būs pārbaudes darbi, kam skolēni tiks gatavoti, un mērķtiecīgi strādā pie tā, lai audzēkņi būtu tiem gatavi.

— Tā ir rūpīgi pārdomāta sistēma. Protams, pirmajā gadā tas ir izaicinājums pedagogam, uzsākot darbu, bet ar katru gadu paliek vienkāršāks, jo viss ir pilnveidots un uzlabojams, piemēram, pārbaudes darbu kārtība gadam. Ari sasniedzamie rezultāti top

skaidrāki — ko skolotāji mācību gada laikā vēlas panākt, kas ir tās lietas, ko viņi grib skolēniem iemācīt.

Viens no būtiskākajiem izaicinājumiem šobrīd ir veiksmīga pārbaudes darba izveidošana, jo gatavu materiālu ir ļoti maz, un pedagogam jāiegulda ārkārtīgi daudz laika, ne tikai gatavojoties stundām, bet arī materiālu gatavošanai pārbaudes darbiem. Šobrīd paraugu ir ļoti maz, pedagogi lielākoties visu izstrādā paši.

Noteicoša loma izglītībā arī vecākiem

AGRITA NUSBAUMA-KOVALEVICKA

Vecāku padome skolās ir nozīmīga sadarbības forma starp vecākiem, skolēniem un skolas administrāciju. Tā veicina atklātu dialogu, palīdz risināt aktuālus jautājumus un uzlabo mācību vides kvalitāti.

Liezēres pamatskolas vecāku padomes dalībniece Santa Daiderē. Foto no personiskā krājuma

divus — ir arī vecāku padomes priekšsēdētāja.

Santa norāda, ka galvenā vecāku padomes loma skolā ir būt par tiltu starp vecākiem, skolotājiem un skolēniem.

— Mēs pārstāvam vecāku intereses un palīdzam uzlabot skolas dzīvi. Tomēr nākas saskarties arī ar izaicinājumiem. Viens no tiem — zema vecāku iesaiste — grūti piesaistīt aktīvus vecākus, jo trūkst laika, motivācijas vai pārliecības, ka viņu viedoklis ko mainīs. Tāpat izaicinājums ir atšķirīgi viedokļi un interese, — norāda Santa Daiderē. — Manuprāt, mums ir lieliska vecāku padome! Mēs esam dažādi: sociālais darbinieks, bāriņtiesas darbinieks, tēti, kurš ir šoferis, un varam izrunāt uzvedību autobusā, vecāki, kam ir bērniņš ar dažādām speciālām vajadzībām, un ir atbalsta personāls, kas skolā strādā un redz bērnu no malas. Piesaistīt vajadzētu arī citus vecākus, bet uzskatu, ka viss ir labi.

Vecāku padome kalpo arī kā saikne starp vecākiem un skolu, palīdzot skaidrot jaunā izglītības modeļa mērķus un principus. Tā var nodot vecāku viedokļus, ierosinājumus un bažas skolas vadībai, veicinot savstarpēju

sapratni un sadarbību. Jaunajā izglītības modelī, kur svarīga arī bērna labsajūta un individuālas vajadzības, vecāku padome palīdz aktualizēt jautājumus par atbalstu skolēniem ar atšķirīgām spējām un mācīšanās tempu.

— Runājot par bērnu izglītību — svarīgs ir viss: zināšanas, prasmes, emocionālā labsajūta, gribasspēks! Lai arī programma "Skola 2030" vairs nav nekāds jaunums, joprojām jūtamas programmas nepilnības. Trūkst mācību grāmatas visos mācību priekšmetos visās klasēs. Programmas saturs atsevišķu tēmu apguvē ir haotisks. Manuprāt, mācību saturs ir kļuvis ļoti apjomīgs. Skolēniem nav iespējams katru jauno tēmu apgūt padziļināti, lai to atcerētos visu mūžu, — uzsver vecāku padomes priekšsēdētāja. — Liels izaicinājums ir arī tas, ka arvien vairāk skolēnu sāk izmantot mākslīgo intelektu (AI). Novērot, ka skolēni vairs tik niansēti neiedziļinās mācību saturā apguvē, bet palaužas uz MI sniegtajiem komentāriem, atbildēm, kas ne vienmēr ir precīzas. Mūsu skolā ir pievērsta liela uzmanība tam, lai tiktu nodrošināts atbalsts skolēniem ar

Paraugi būtu ļoti noderīgi, un tas atvieglotu skolotājiem darbu. Iedomājos pilnīgi jaunu pedagogu, kurš ienāk skolas kolektīvā — viņam jāiegulda milzīgs darbs, lai varētu sākt strādāt. Pedagogam ar pieredzi ir vienkāršāk, jo ir jau materiālu uzkrājums un zināšanas, kur ko meklēt, — salīdzina Kristīne Lukaševiča.

Plašākas aptaujas vai pētījumi ģimnāzijas skolēnu vidū par to, kāds ir viņu viedoklis par jauno izglītības vērtēšanas sistēmu nav veikti, bet, kā norāda Kristīne Lukaševiča, skolēniem ir patīkami, ka viņi var sekot līdzī tēmām visa mācību gada garumā, zināt, par kurām pārbaudes darbi jau nokārtoti, un kas vēl gaidāms, un tas ir pozitīvi.

— Ar kolēģiem esam daudz strādājuši pie tā, lai labāk izprastu jauno vērtēšanas kārtību un mācētu labāk veidot atbilstošus pārbaudes darbus. Domāju, ka skolēni to novērtē. Protams, ir bijušas diskusijas par atzīmju labošanu, audzēkņi ir izteikušies, ka viņi labprāt gribētu labot vērtējumu, bet sistēma ir tāda, kāda ir. Lai jaunais vērtēšanas modelis būtu efektīvāks un taisnīgāks gan pret skolotājiem, gan skolēniem, vērtējumu skala būtu jāpielāgo atbilstoši centralizēto eksāmenu procentiem. Tāpat manā skatījumā vērtējuma skala šobrīd ir gana neproporcionāla, piemēram, piecas balles var iegūt ļoti plašā amplitūdā, četras balles no ļoti zemiem procentiem, kas attiecībā pret centralizētajiem eksāmeņiem nav samērīgi.